

Studijní text – Veřejný ochránce práv

Veřejný ochránce práv v České republice působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, vykonávajících státní správu, pokud je takové jednání v rozporu s právem, nebo sice právu neodporuje, ale je jinak vadné či nesprávné, tzn., že neodpovídá principům demokratického právního státu a principům dobré správy nebo jsou-li tyto orgány nečinné.

Působnost veřejného ochránce práv vymezena pozitivně: na ministerstva a jiné správní úřady s působností pro celé území státu, správní úřady jim podléhající, Českou národní banku, pokud působí jako správní úřad, Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, orgány územních samosprávných celků při výkonu státní správy, a není-li dále stanoveno jinak na Policii České republiky, Armádu České republiky, Hradní stráž, Vězeňskou službu České republiky, dále na zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova, ochranné léčení, jakož i na veřejné zdravotní pojišťovny, na zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova anebo ochranné léčení, na další místa, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí, zejména policejní cely, zařízení pro zajištění cizinců a azylová zařízení, na místa, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě v důsledku závislosti na poskytované péči, zejména ústavy sociální péče a jiná zařízení poskytující obdobnou péči, zdravotnická zařízení a zařízení sociálně-právní ochrany dětí

Působnost veřejného ochránce práv vymezena negativně: nevztahuje se na Parlament, prezidenta republiky a vládu, na Nejvyšší kontrolní úřad, na zpravodajské služby České republiky, na orgány činné v trestním řízení, státní zastupitelství a na soudy, s výjimkou orgánů správy státního zastupitelství a státní správy soudů, na činnosti a rozhodování úřadů a zařízení jinak, než jak stanoví tento zákon.

VOP je volen Poslaneckou sněmovnou na funkční období šesti let z kandidátů, z nichž po dvou navrhuje prezident republiky a Senát; shodné návrhy jsou přípustné. Ochránce může být zvolen pouze na dvě bezprostředně po sobě jdoucí funkční období.

VOP má rozsáhlá oprávnění provádět v jednotlivých věcech nezávislá šetření, nedává mu však právo nahrazovat činnost orgánů státní správy a proto nemůže měnit nebo rušit jejich rozhodnutí. Při zjištění pochybení však může požadovat od úřadů či institucí, aby zjednaly nápravu. Významným oprávněním veřejného ochránce práv je, že není vázán návrhy stěžovatelů a může rozhodnout o zahájení šetření i z vlastní iniciativy.

Zákonné vymezení působnosti nedává ochránci právo vstupovat do soukromoprávních vztahů či sporů (včetně sporů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, i když jejich zaměstnavatelem je státní úřad). Nemůže také zasahovat do rozhodovací činnosti soudů, není odvolacím místem proti jejich rozhodnutí a oprávněn zasahovat do činnosti výslovně vyjmenovaných institucí.

Vedle výše uvedené činnosti, spočívající v řešení individuálních podnětů a jejich zevšeobecnění, má ochránce od počátku roku 2006 novou povinnost, která nespočívá v řešení individuálních podnětů jednotlivců, ale k jejímu naplnění ochránce vykonává systematické preventivní návštěvy všech míst a zařízení, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě.

Imunita: VOP nelze trestně stíhat bez souhlasu Poslanecké sněmovny. Odepře-li Poslanecká sněmovna souhlas, je trestní stíhání ochránce vyloučeno po dobu výkonu působnosti ochránce.

Mlčenlivost: VOP je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu funkce, a to i po ukončení výkonu funkce, pokud zákon nestanoví jinak; stejnou povinnost mají i zaměstnanci Kanceláře Veřejného ochránce práv.

Zahájení šetření:

- na základě podnětu fyzické nebo právnické osoby
- na základě podnětu adresovaného poslanci nebo senátorovi, který jej ochránci postoupil
- na základě podnětu adresovaného některé z komor Parlamentu, která jej ochránci postoupila, anebo
- z vlastní iniciativy.

Podnět:

- písemný
- obsah: vylíčení podstatných okolností věci, označení úřadu, doklad o tom, že úřad, jehož se podnět týká, byl neúspěšně vyzván k nápravě, jméno, příjmení a bydliště, u právnické osoby název, sídlo a osoby oprávněné jejím jménem jednat, toho, kdo podnět podává
- nepodléhá poplatku

Postup VOP v případě podání podnětu:

- podnět odloží, jestliže věc, které se podnět týká, nespadá do jeho působnosti anebo se netýká osoby, která podnět podala. Dále, jestliže nebyly doplněny povinné náležitosti ani ve stanovené lhůtě, podnět je zjevně neopodstatněný, od právní moci rozhodnutí nebo od opatření či události, kterých se podnět týká, uplynula v den doručení podnětu doba delší jednoho roku, a dále věc, které se podnět týká, je projednávána soudem nebo již byla soudem rozhodnuta, nebo jde o podnět ve věci, která již byla ochráncem přešetřena a opakovaný podnět nepřináší nové skutečnosti.
- VOP stěžovatele vyrozumí a poučí jej o správném postupu, je-li podnět podle svého obsahu opravným prostředkem podle předpisů o řízení ve věcech správních nebo soudních, žalobou nebo opravným prostředkem ve správním soudnictví, anebo ústavní stížností.
- VOP zahájí šetření a písemně o tom stěžovatele vyrozumí.

Oprávnění VOP:

- vstupovat do všech prostor úřadů,
- nahlížet do spisů,
- klást otázky jednotlivým zaměstnancům úřadů,
- rozmlouvat s osobami umístěnými v zařízeních podle § 1 odst. 2,

- být přítomen při ústním jednání a provádění důkazů úřady a klást přítomným osobám otázky.

Výsledky šetření:

- VOP nezjistí porušení právních předpisů ani jiná pochybení písemně o tom vyrozumí stěžovatele i úřad.
- VOP zjistí porušení právních předpisů či jiná pochybení vyzve úřad, aby se k jeho zjištění ve lhůtě 30 dnů vyjádřil.

Návrhy VOP opatření k nápravě:

- zahájení řízení o přezkoumání rozhodnutí, úkonu nebo postupu úřadu, lze-li je zahájit z úřední moci,
- provedení úkonů k odstranění nečinnosti,
- zahájení disciplinárního nebo obdobného řízení,
- zahájení stíhání pro trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt,
- poskytnutí náhrady škody nebo uplatnění nároku na náhradu škody.

Úřad je povinen do 30 dnů od doručení závěrečného stanoviska sdělit VOP, jaká opatření k nápravě provedl. Jestliže úřad povinnost nesplní, nebo jsou-li opatření k nápravě podle názoru VOP nedostatečná, VOP vyrozumí nadřízený úřad a není-li takového úřadu, vládu, a může o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jména a příjmení osob oprávněných jednat jménem úřadu.

Zvláštní oprávnění VOP:

- doporučit vydání, změnu nebo zrušení právního nebo vnitřního předpisu,
- navrhnout nejvyššímu státnímu zástupci podání žaloby k ochraně veřejného zájmu.

Literatura:

Hendrych, D., Správní právo obecná část, 5. rozšířené vydání, C.H.BECK, Praha, 2003

Informace:

www.ochrance.cz

Zákon:

zákon č. 349/1999 Sb., ze dne 8. prosince 1999, o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů